

Miljörörelsens roller **i kommunal klimatsamverkan**

En slutrapport från forskningsprojektet Civilsamhället,
samverkansplattformar och den kommunala klimatpolitiken.

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2026
Uppdragsansvarig: Mimoza Subasic

Medverkande forskare: Patrik Cras, Ulrika Persson-Fishier,
Nils Hertting, Martha Middlemiss Lé Mon
Lärosäte: Sveriges lantbruksuniversitet & Uppsala universitet.
Metodik: Fallstudie genom observationer, intervjuer och dokumentanalys.

Kontaktuppgifter MUCF:
Telefon: 010-160 10 00
E-post: info@mucf.se
Webb: www.mucf.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Studien och dess viktigaste resultat	5
1. Övervaka utan att förstöra.....	5
2. Att bidra med ideell expertkunskap	6
3. Samverka för att lära för externt påverkansarbete.....	8
Samverkansplattformen fostrar miljörörelsen	9
Miljörörelsen fostrar samverkansplattformen	9
Lärdomar för det offentliga	10
Lärdomar för civilsamhället	11
Framtida forskning	12
Forskningens syfte	12
Bakgrund och forskningsmetod	15
Referenser	16

Sammanfattning

I forskningsprojektet "Civilsamhället, samverkansplattformar och den kommunala klimatpolitiken" gav vi oss ut för att undersöka civilsamhällets medverkan i sektorsövergripande samverkan på lokal nivå genom en fallstudie av Uppsala kommuns samverkansplattform kallad Uppsala klimatprotokoll (UKP). Genom projektet har vi velat belysa civilsamhällets samverkansstrategier och hur civilsamhället påverkas av och påverkar den studerade samverkansplattformen. Det visade sig att de civilsamhällesorganisationer som deltog primärt var delar av miljörörelsen och vi har valt att sätta dessa miljöorganisationer i fokus.

Slutsatserna från studien är att miljöorganisationerna i första hand ges och intar rollen som kritisk granskare och kontrollant av det som sker inom samverkansplattformen. En del av miljöorganisationernas företrädare ser sig också kunna bidra med expertkunskap, men denna roll erkänns inte på samma sätt av övriga medverkande. En tredje tydlig strategi är att nyttja plattformen som en plattform för att ta del av ny kunskap som på olika sätt kan användas av miljörörelsen utanför samverkansplattformens ram.

Den sammantagna bilden är att samverkansformens struktur delvis fostrar miljörörelsens företrädare att agera på vissa sätt, samtidigt som de fortsatt trycker på för att plattformen ska utvecklas mer i linje med miljörörelsens syn på vad klimatomställningen kräver. Det visar sig dock finnas starka krafter för att inte utöka civilsamhällets involvering och hålla fast vid ett fokus på stora verksamheters interna omställning.

Studien och dess viktigaste resultat

Under det senaste årtiondet har olika typer av plattformar för lokal samverkan mellan kommunen, näringslivet och civilsamhällets organisationer utvecklats. I forskningsprojektet ”Civilsamhället, samverkansplattformar och den kommunala klimatpolitiken” har vi närmast oss fenomenet lokala samverkansplattformar utifrån en av de stora samtida samhällsfrågorna, frågan om klimatomställning. Klimatfrågan har gett upphov till samverkansplattformar på lokal nivå runt om i världen och i Sverige finns sådana plattformar i flertalet städer. Vi har undersökt Uppsalas samverkansplattform kallad Uppsala klimatprotokoll med fokus på tre medverkande miljöorganisationer (Klimataktion, Naturskyddsföreningen och Jordens vänner). Undersökningen har utgått från frågeställningarna:

- Vilka arbetssätt, förhållningssätt och strategier för samverkan, samt visioner för utveckling av framtida arbetssätt, har utvecklats i de studerade organisationerna?
- Hur påverkar samverkansplattformar för klimatarbete civilsamhällesorganisationer med engagemang i klimatfrågan och hur påverkar civilsamhället samverkansstrukturen?

Nedan presenteras först tre huvudsakliga strategier identifierade genom studien:

1. övervaka utan att förstöra.
2. inta den kompletterande expertrollen.
3. lärande för aktivism genom andra kanaler.

1. Övervaka utan att förstöra

Miljörörelsens närvaro i samverkansforumet beskrivs av andra aktörer varierande som obetydlig, som en irriterande ”nagel i ögat” och som en betydelsefull ”vakthund”. Oavsett hur man tolkar betydelsen av deras roll är berättelserna till stor del samstämmiga kring att miljörörelsen intar en kontrollerande roll. Det beskrivs av aktörer som möter klimatrörelsens företrädare som att miljörörelsen ”vill kontrollera” eller att ”de är [...] mycket tydliga med att de är där för att övervaka”.

Den granskande rollen är en roll som miljöorganisationernas företrädare också själva beskriver som sin uppgift i forumet. De beskriver att deras roll är att ställa ”kritiska frågor”. Under de möten vi observerat kan vi också notera att det huvudsakligen är civilsamhällets företrädare som ställer frågor av kritisk karaktär eller tydligt kritiserar vissa handlingsalternativ som diskuteras. Ambitionen enligt de intervjuade är att ”vara pådrivande” och ”försöka uppmuntra

till att göra mer”. De beskriver det också som att deras bidrag är ”några extra ögon” i rummet som bidrar till att samverkansformen inte blir ett slutet brödraskap.

Civilsamhällesföreträdarna uttrycker att de upplever att det kritiska ifrågasättandet ibland kan göra andra i rummet obekväma. Samtidigt påpekar organisationernas företrädare att de är måna om att vara lagom kritiska i sin framtoning och att ”det är inte så att jag sitter där och känner att ”nu ska jag avslöja er”, som en informant uttrycker det. De ger en bild av att de har respekt och förtroende för de företags- och myndighetsrepresentanter de möter. De ser dem delvis som sina meningsfränder och partners som också verkar för klimatomställningen inom sina respektive företag och myndigheter. De är måna om att uttrycka att de ”vill inte sätta käppar i hjulen för saker och ting som syftar till att göra en omställning”. En beskrivning som ges är att de vill fungera som en coach eller organisationsutvecklare ”som sitter med och lyssnar och ställer dumma frågor”, där de dumma frågorna kan ge andra perspektiv.

Processledningen vid UKP:s kansli, andra kommunala företrädare och de medverkande rådgivningsorganisationerna uppger alla att de inte kan vara lika fria att uttrycka sig ifrågasättande som miljörörelsen kan vara, de anser att kraven på dem att vara opartiska begränsar dem samtidigt som det behövs någon som ibland säger ”är det verkligen sant?” och vågar ifrågasätta.

Som vi inledde med avfärdar vissa medverkande miljöorganisationernas närvaro som obetydlig, att de endast är där och slår in öppna dörrar. Andra påpekar att de kan vara störande och göra att vissa medlemmar känner sig illa bemötta. Det dominerande perspektivet uttryckt av representanter för både näringslivet och den offentliga sektorn framstår dock vara att de kritiska rösterna i rummet uppfattas som ett viktigt bidrag till samarbetsplattformen. Detta ger ”samvetet” en plats i rummet, som en företagsrepresentant uttrycker det.

2. Att bidra med ideell expertkunskap

I fallstudien visade sig den lokala miljörörelsen, i form av tre medverkande miljöorganisationer, till största del representeras av högt utbildade pensionärer med ett yrkesliv inom forskning eller offentlig sektor bakom sig. De har exempelvis tidigare arbetat som strateg inom regionen, arkitekt med intresse för hållbart byggande och som politisk tjänsteman med arbetslivserfarenhet från bland annat riksdagen. Flertalet har varit forskare och andra experter verksamma vid universitet, forskningsinstitut och expertmyndigheter. De klimataktivisterna som företräder rörelsen i detta forum har alltså många expertkunskaper inom vissa områden och yrkeserfarenhet som gett dem god förmåga att sätta sig in i allehanda komplexa frågor. Den minsta gemensamma nämnaren är dock att de alla lämnat det betalda yrkeslivet bakom sig och numera är pensionärer.

Från klimatrörelsens horisont finns flera som uttrycker en ambition att just bidra med sin kunskap och bredare förståelse för frågor som diskuteras.

En av dem förklarar exempelvis:

”[...] som ingenjör har [jag] med grundkunskaper och kanske att jag ägnar mycket tid åt att följa de här sakerna, så [jag] tror att jag har bra förut-sättningar och förmedla en bild av vad man bör göra och inte göra. [...] Så blir det att jag läser och översätter vad andra experter skriver. Det är så vi jobbar.”

Denna bild stämmer inte helt överens med uppfattningar hos flera av övriga medverkande i forumet. Det finns uppfattningar om att det är ”svårt att se att de personerna [...] har specialkompetens”, och många frågor som avhandlas inom forumet är ”för komplicerat för dem” som en informant uttrycker det. Det finns en idé om att företagen och de offentliga organisationerna representeras av experter i och med att de företräds av antingen hållbarhets-ansvariga eller personer med expertkunskap inom ett visst ämnesområde som behandlas av en arbetsgrupp UKP. Samverkansplattformen ses som ett forum för erfarenhetsutbyte om klimatfrågan på en teknisk och komplicerad nivå, där det finns låga förväntningar på klimatrörelsens bidrag. Förväntningarna på civilsamhället beskrivs med ord som att de kan bidra med ”tips”, ”goda idéer” och ”perspektiv” vilket betonas också är viktigt vid sidan av den sakkunskap övriga medverkande bidrar med i forumet. Flera av de som möter miljö-rörelsen i detta forum ger alltså uttryck för att det är väldigt låga förväntningar på klimat-rörelsens kunskapsnivå och uttrycker tvivel om att kunskap utgör en del av miljörorelsens bidrag i sammanhanget.

Miljörorelsens företrädare kan å sin sida uttrycka att övriga aktörer som har expertkompetens inom väldigt avgränsade fält de arbetar med har ”stora kunskapsluckor och att man förbiser saker och ting”.

Hur hänger dessa två bilder ihop? Bilden av klimatfrågan som för komplex för klimatrörelsen att bidra till och bilden av den lokala klimatrörelsen som en resurspool av senior expertkunskap. Två olika förklaringar förekommer i våra intervjuer. Den ena är att miljörorelsen förväntas före-trädas av ”miljömuppar”. Vad en miljömupp är ges ingen exakt definition men en tolkning är att det utgör en person med en radikal syn och bristande förståelse för verklighetens komplexitet. Den andra förklaringen är att det finns en generell ålderism i samhället som spelar in här.

De finns dock också flera utanför miljöorganisationerna som noterat och erkänner miljö-organisationernas kunskapsbidrag till forumet. Som en tjänsteperson i processledningen säger:

”Vissa av dem är ju extremt pålästa och liksom tas emot väldigt väl för att de upplevs som några som kommer med liksom information som hjälper de andra.”

Sammanfattningsvis ser vi att en del av klimatrörelsen som väljer att engagera sig i forumet har potential att utgöra en kunskapspool som tillhandahålls forumet. Detta potentiella bidrag tonas dock ned av många övriga medverkande inom UKP och klimatrörelsen avfärdas snarast som för oinsatt för att tas på allvar i konkreta frågor. Det framstår som en utmaning för företrädarna att kliva förbi förutfattade meningar om klimataktivist, som både handlar om att klimatrörelsen är ”klimatmuppar” och att endast yrkesverksamma värderas utifrån sin kunskap.

3. Samverka för att lära för externt påverkansarbete

Flera verksamma inom miljöorganisationerna beskriver det egna lärandet som det viktigaste resultatet av deras egen medverkan:

”Ja, från början vill jag nog påstå att vi var där, kände jag mest, för att vi ville lära oss mycket. Alltså lära oss hur det faktiskt fungerar med utsläppen inom olika sektorer i Uppsala och vad de gör. Så det var väldigt mycket att lära sig.”

Det är också ett lärande som kommer deras organisationer och dess verksamhet till del. Det kan beskrivas som den tredje dominerande strategin för klimatorganisationernas medverkan.

Den kunskap, och det kontaktnät, som deltagandet i UKP ger klimatrörelsen används för att:

- informera och utbilda allmänheten genom exempelvis publika föreläsningar och andra påverkansinsatser.
- utveckla konkreta klimatåtgärder inom civilsamhällets egen sfär.
- verktyg för att granska och påverka politiken.

Då politikerna inte deltar i klimatprotokollets arbete är det inte fråga om att granska politikerna direkt, utan att tillägna sig kunskap om stadens klimatomställning i stort som kan användas för att påverka politiker i andra forum.

Samverkansplattformen fostrar miljörelsen

När civilsamhällets organisationer kliver in i denna samverkansmiljö möts dess representanter av förväntningar på hur de bör agera som organisationsföreträdare.

Minst fyra aspekter uppfattas av andra deltagare som det problematiska med civilsamhällets företrädare:

- det handlar om en mer personligt driven individretorik kring omställningsfrågor.
- de anses vara för kategoriska och ihärdiga i sin retorik och argumentation på sätt som inte gynnar ett samverkansforum.
- deras kritik bidrar till att peka ut syndabockar.
- de brister i förståelse för den realitet företagen och de verksamhetsdrivande organisationerna står inför och den pragmatism som krävs för att driva omställningsarbete i privat och offentlig sektor.

En företagsrepresentant uttrycker att det kan vara bra för miljörelsen att ”öva in hur man för sig”. En annan person i processledningen beskriver hur det finns exempel på hur de försökt coacha civilsamhällets företrädare att hitta sin roll i forumet, exempelvis när de kommer in nya personer som ”kanske vill ta mycket radikalare [...] angreppssätt”.

Civilsamhällets företrädare resonerar från sitt perspektiv också om att hitta rätt sätt att uttrycka sig och agera i samverkansforumet. De uttrycker på olika sätt strävan att vilja prata ”på rätt sätt” utifrån vad som förväntas i forumet och att det tar tid att lära sig. De uttrycker också att de lyssnar på den feedback de får från processledningen om sin roll i forumet. Det framstår som att över tid sorteras de mest radikala rösterna ut bland civilsamhällesföreträdarna och den kader av aktivister som finns kvar över tid är de med mer pragmatisk approach.

Miljörelsen fostrar samverkansplattformen

Flera av våra informanter förklarar att miljörelsens representanter missförstår plattformen. Plattformen är uppbyggd kring en grundidé att det primära omställningsarbetet är något som ska ske inom ramen för respektive organisation som anslutit sig till protokollet, och att det ska resultera i att respektive organisation kan rapportera lägre utsläppsiffror i den kommande årliga utsläppsrapporteringen till plattformens kansli. Miljörelsen i sin tur bejakar denna samverkansform men ser potential för något mer:

”Det är ju en samarbetsyta, man håller på med kunskapsöverföring och bra diskussioner, [och] så görs det mer bra grejer. Absolut! [...] Men det involverar ju inte hela samhället, det saknas fortfarande, och kommunen tar inte den bollen.”

Flera i miljörörelsen pekar på ”glappet”:

”[...] så får man ju syn på det enorma glappet som finns mellan vad som behövs göra ... vad man behöver göra, och vad som görs. Man försöker lösa det här problemet inom boxen, så att säga. Inom befintligt system. Ingen är intresserad av den systemförändring som är fullständigt nödvändig.”

Plattformen är uppbyggd kring en teknisk syn på klimatomställning där många stannar vid att se gränser för vad som är möjligt att åstadkomma, men civilsamhället påminner om det politiska, och vikten av ambitioner och ansvar. Dessa dimensioner är sällan en del av de samtal vi har kunnat ta del av på klimatprotokollets möten. Politik kommer endast in som juridiska ramar för vad organisationer får och är ålagda att göra.

I detta sammanhang tar klimatrörelsen på sig rollen att pusha plattformens verksamhet mot gränsen för dess comfort zone:

- de lyfter samtal om omställningens bredare politiska dimensioner.
- de sätter systemperspektiv i förgrunden.
- de vill att det omställningsarbete som görs ska exponeras i offentligheten med tron om att det ska inspirera och motivera andra att bejaka att den nödvändiga klimatomställningen är möjlig.

I viss mån lyckas de sträcka och bända lite på vad plattformen ska hållbarhetsgöra och göra, men till största del hålls de emot av andra krafter som värnar en smalare och vassare plattform där samarbetet får ske i lugn och ro avskilt från politik och offentlig publicitet.

Lärdomar för det offentliga

Hur kan myndigheter, kommuner och regioner använda dessa forskningsresultat? Vi väljer här att betona två aspekter.

Kommunen tog initiativ till att etablera plattformen för att kunna påverka andra stora aktörer verksamma inom kommunens territorium så att de också bidrar till att minska utsläppen från kommunens geografiska yta. Vissa intervjuade tjänstemän ger dock uttryck för att deras mandat att utöva påtryckningar mot medverkande företag och organisation är begränsade.

Miljörörelsens företrädare förväntades dock legitimt kunna ta en sådan påtryckande roll. Det är också en roll andra medverkande från både företag och offentliga organisationer uppfattar ger plattformen legitimitet och bidrar till att viktiga frågor och perspektiv kommer upp i samtalen. Att bjuda in civilsamhället att medverka i samverkan behöver alltså inte vila på deras roll som utförare, civilsamhällets mer frispråkiga och systemkritiska perspektiv har också potential att vitalisera samverkansprocesser. Med detta sagt behöver det offentliga vara beredd på friktion. Att det offentliga, näringslivet och civilsamhället ska hitta varandra i samverkansprocessen kräver att lära känna varandra och varandras strategier.

I Uppsala framstår förväntningarna på miljörörelsen stanna vid den ovan beskrivna röstbärrrollen. Studien visar dock att det finns stor potential för att samverka med civilsamhället i större utsträckning. Svenska kyrkan är idag den enda övriga civilsamhällesorganisation som deltar i verksamheten och de passar in bra då omfattningen och strukturen på dess verksamhet påminner om andra medverkande aktörer. De kan arbeta på liknande sätt med att minska energianvändning för att värma upp byggnader eller styra över tjänsteresor till klimativänligare alternativ. Friskis och svettis och Stadsmissionen som tidigare varit medlemmar har lämnat. En del av förklaringen att Stadsmissionen valt att lämna är att plattformen inte uppfattades erkänna deras bidrag till omställningsagendan. KFUK har nyligen sökt medlemskap men styrgruppen har valt att neka dem medlemskap. En förklaring till detta är att inte vilja riskera att plattformens resurser sprids ut för tunt och att större aktörer med de största utläppen prioriteras. Om man delar klimatrörelsens och flera andra civilsamhällesorganisationers perspektiv är detta en kortsiktig strategi. De betonar exempelvis att inkludering av civilsamhällesorganisationer i omställningsarbetet kan verka normerande. Att samverka med civilsamhället kring klimatomställning och se det som en fråga om samskapande för hela samhället framstår som en underutnyttjad potential

Lärdomar för civilsamhället

I föregående avsnitt har vi beskrivit att civilsamhället vid sidan av miljöorganisationerna kan vara betydelsefulla om de inkluderas i samverkan kring klimatomställningen. Vi fokuserar här på lärdomar för miljöorganisationer som deltar i klimatsamverkan.

Den första lärdomen är att miljörörelsens organisationer även kan spela betydelsefulla roller i lokala samverkansforum. Studien visar att samverkansformen tenderar att slipa ner de samverkande klimataktivisternas agerande till viss del, men det finns inga tydliga tecken på att litteraturens farhågor om att de skulle co-opteras och bli bortmanövrerade genom att delta i samverkan stämmer. Deltagande organisationer kan medverka i forumet samtidigt som de fortsätter med sina fredagsdemonstrationer och kritiska partiutfrågningar inför valet.

Det framstår som att möjligheten att företräda klimatrörelsen i dessa typer av forum också fångar upp engagerade som inte finner demonstrationer, eller andra former av publik aktivism, som rätt uttrycksform. Här finns en alternativ möjlighet att få utlopp för sitt engagemang för

klimatomställningen. Genom att synliggöra denna typ av aktivism finns potential att engagera fler, även om förutsättningen är att man kan delta dagtid under vardagar.

Det finns förväntningar på hur man bör agera i samverkansforum för att bli lyssnade på. Miljörörelsen behöver ta ställning till i vilken mån de av strategiska skäl ska anpassa sin retorik och sin agenda efter vad som förväntas vara passande i samverkansforum. Att miljörörelsens bidrag ger viss friktion har dock också beskrivits som något positivt.

Framtida forskning

Denna studie har, som vi beskriver i nästa avsnitt, primärt bidragit till forskningen om miljörörelsen och den interaktiva samhällsstyrningen. De slutsatser studien genererat är dock långt ifrån uttömmande utan ger upphov till flera uppslag gällande vad som behöver studeras ytterligare.

Trots att Uppsala Klimatprotokoll funnits i över 15 år finns endast ett fåtal kritiska studier av hur denna och andra svenska lokala klimatsamverkansmodeller är utformade. Uppsalas plattform har utgjort och fortsätter att utgöra modell för nya samverkansplattformar. Det går dock att ställa många frågor om hur denna typ av samverkan bör ledas, hur arbetet bör organiseras och vilka aktörer som bör få tillträde till forumet. Det har bedrivits sådan forskning om samverkansmodeller men det förefaller alltjämt som ett understuderat objekt. De studier som genomförts har varit fallstudier av enskilda samverkansplattformar och jämförande studier som belyser och drar lärdom av skillnader i plattformarnas utformning bör kunna ge nya intressanta insikter.

Ett annat tema för ytterligare studier är civilsamhällets kunskapsbyggande och kunskapsförmedlande roll i dagens samhälle. I tidigare traditioner av politik byggd på utredningar har civilsamhället många gånger också erkänts för sin expertroll och förmåga att bidra med sin kunskap. Större branschorganisationer och nationella civilsamhällesorganisationer erkänns alltjämt delvis ha denna funktion i nationell kontext, även om synen på att underbygga politik på expertkunskap verkar förändras i samhället. I denna studie pekar vi på ett annat möjligt kunskapsbidrag från civilsamhället. Det handlar om seniora medborgare som under perioden från de går i pension vid 65 och tio till tjugo år framåt, genom sina ideella insatser söker en roll som ger utrymme för intellektuella insatser för samhället. I vilka sammanhang förekommer denna typ av ideellt engagemang? Vilket utrymme får det? Vilka kulturella normer gällande åldrande och yrkesliv påverkar hur denna typ av engagemang ges plats i samhället?

Forskningens syfte

Vi har satt fokus på miljöorganisationers roller och strategier inom ramen för lokal samverkan för att åstadkomma klimatomställning och sänka klimatpåverkande utsläpp. Vi tar här ett kliv tillbaka för att beskriva syftet med denna studie utifrån tidigare forskning.

Både i den politiska debatten och i den akademiska litteraturen har vikten av det civila samhället och sociala rörelser alltmer betonats som avgörande drivkrafter för övergången till ett klimat-neutralt samhälle (Köhler et al. 2019). Det civila samhället kan bidra till genomförandet av en radikal omställning på flera direkta och indirekta sätt, och genom olika mekanismer.

Forskningen kring miljörörelsen generellt, och klimatrörelsen specifikt, har identifierat att de civilsamhällesorganisationer (CSO:s) som tillsammans utgör rörelsen kan ses välja olika strategier. Olika initiativ reflekterar olika perspektiv och strategier för hur klimatfrågan bör hanteras (Berglund & Bailey, 2023; Buzogány & Scherhauer, 2022; Parks et al., 2023). Civilsamhället agerar för att påverka politiken, men också för att direkt påverka företagens handlande och individers beteenden (Kagan & Dodge, 2023). Vissa grupper önskar stå vid sidan av formella politiska processer medan andra arbetar genom officiella kanaler (Luhtakallio et al., 2022).

Många tidigare studier har fokuserat på publika aktioner av olika typer, vilket också är de typer av aktiviteter som ofta genererar medierapportering om klimatrörelsen. Denna forskning belyser en bredd av aktiviteter som kan ses som glidande skala mellan icke-våldsaktioner till aktioner som utgår ifrån att ett visst mått av våld anses försvarbart (Smiles & Edwards, 2021; Buzogány & Scherhauer, 2023; Stammen & Meissner, 2024). Det kan tolkas som insatser som syftar till att påverka metapolitiken, alltså att skapa ett tryck för behovet av klimatpolitik utan att precisera politikens innehåll (Goodman, 2022; Buzogány & Scherhauer, 2023).

Det finns samtidigt en sida av miljörörelsen med organisationer som sätter fokus på utflödes-sidan av politiken. I flera länder har stämningar i domstol också blivit en betydande del av klimatrörelsens repertoar, så kallad juridisk aktivism (Parks et al., 2023; Smith, 2004; Stoczkiwicz, 2023).

Andra exempel på att ge sig i kast med utflödessidan av politiken är serviceproducerande civilsamhällesorganisationer som med sin verksamhet kan agera för minskade klimatavtryck och idéburna rådgivningsorganisationer som stödjer andra aktörers arbete att minska sitt klimat-avtryck (Frantzeskaki et al., 2016; Berglund & Bailey, 2023; Buzogány & Scherhauer, 2023; Wright, 2020; Gazley & Prakash, 2023; Kagan & Bromley, 2024).

Tillträde till politiska arenor och aktörer, såväl som strategiska överväganden, avgör huruvida organisationer strävar efter medverkan i formella policyprocesser eller strävar efter att verka på avstånd från formella politiska processer – inom klimatrörelsen finns nischer för olika typer av organisationer (Colli, 2024). Även aktivisternas bakgrund påverkar deras handlingsrepertoar som aktivister (Della Porta & Portos, 2023) och tidigare forskning har exempelvis konstaterat att aktivister som litar på företag är mindre benägna att delta i demonstrationer (Noth & Tonzer, 2022).

Som konstaterats ovan har mycket av den tidigare forskningen fokuserat på den aktivistiska färan av rörelsen. Flera forskare intresserar sig för vad den mest militanta delen av rörelsen betyder för rörelsen som helhet. Den radials flanken av en rörelse kan ha betydelse för rörelsens framgång på lång sikt (Buzogány & Scherhauer, 2023), den så kallade radikala flank-effekten (Buzogány &

Scherhauser, 2023; Fortier, 2025; Haines, 2013; Simpson et al., 2022). Den radikala flanken kan öka (eller minska) stödet för mer moderata delar av klimatrörelsen och den har också konstaterats kunna påverka diskursen hos mer mainstream-organisationer.

I denna studie sätter vi fokus på den motsatta flanken, vad som skulle kunna beskrivas som den samverkande eller systembejakande flanken, vilken betydelse har de organisationer som ger sig in som partner i den interaktiva klimatstyrningens formella processer. Sett till klimatrörelsens "mainstream" framstår det som en annan typ av radikalitet, är det en aktivism som grundar sig i den radikala tilltron till att systemet kan påverkas inifrån? Tidigare forskning har pekat mot att det finns en betydande risk för kooptering av organisationer som väljer att delta i deltagarprocesser, vilket tenderar att minska utrymmet för aktion (Parks et al., 2023). Kritiska forskare hävdar att det kan se ut som ett försök att öppna upp beslutsfattandet för en mer effektiv representation av tidigare utestängda frågor, men i praktiken motverkar det snarare möjligheterna till framgång för mer radikala krav på klimatpolitiken (Bherer et al 2016). Avsiktligt eller inte "avpolitiserar" civilsamhällets agenda och förvandlar civilsamhällets aktörer till "nyttiga idioter" som koopteras för att legitimera tillväxtorienterade snarare än klimatvänliga lokala politiska regimer (jfr Davies 2009, Lee et al. 2020). Å andra sidan har sådana kritiker svårt att förklara varför representanter för civilsamhället gång på gång beslutar sig för att delta (bara för att återigen bli instängda eller lurade). Andra forskningsgrenar pekar på samverkansplattformar som möjligheter för civilsamhället. Politik är sällan ett spel där vinnaren tar allt, utan snarare en mycket mer stegvis process och förhandlingar om att ge och ta, inte bara när det gäller politiska uttalanden utan också i genomförandefasen (jfr Fung 2006; Hertting 2009).

Syftet med denna studie har varit att genom en induktiv och "bottom-up"-metod bidra till förståelsen för de verkliga aktörernas erfarenheter av deltagande i lokala samverkansplattformar. Vi har genomfört en fallstudie av Uppsalas samverkansplattform, kallad Uppsala Klimatprotokoll, med syfte att bidra till förståelsen av civilsamhällets medverkan i klimatsamverkan.

Utgångspunkten har varit forskningsfrågorna definierade som:

- Vilka arbetssätt, förhållningssätt och strategier för samverkan, samt visioner för utveckling av framtida arbetssätt, har utvecklats i de studerade organisationerna?
- Hur påverkar samverkansplattformar för klimatarbete civilsamhällets-organisationer med engagemang i klimatfrågan och hur påverkar civilsamhället samverkansstrukturen?

Som tidigare forskning visat fyller civilsamhället potentiellt sett en mängd roller i samhällets klimatomställning. Genom en fallstudie av en samverkansplattform på kommunal nivå bidrar denna studie till förståelsen av denna nisch inom klimatrörelsen.

Bakgrund och forskningsmetod

Under det senaste årtiondet har olika typer av plattformar för samverkan mellan kommuner, näringsliv och civilsamhälle utvecklats. I forskningsprojektet "Civilsamhället, samverkansplattformar och den kommunala klimatpolitiken" har vi närmat oss fenomenet lokala samverkansplattformar utifrån en av de stora samtida samhällsfrågorna, nämligen frågan om klimatomställning.

Uppsala klimatprotokoll är en lokal plattform för samarbete mellan den privata, offentliga och ideella sektorn som år 2010 initierades av Uppsala kommun. Vid tidpunkten för författandet av denna rapport bestod nätverket av 45 medlemmar som är företag, offentliga myndigheter, universitet och civilsamhällesorganisationer. Civilsamhällesorganisationerna är tre miljöorganisationers lokalavdelningar samt Uppsala pastorat som lokal del av Svenska kyrkan. I studien har vi fokuserat på miljöorganisationernas medverkan. Kommunen beskriver att inspirationen kommer från FN:s arbete med klimatkonventionen och förklarar plattformen som ett lokalt Parisavtal där anslutna medlemmar undertecknar ett avtal där de förbinder sig att verka för att minska sin klimatpåverkan.

Vår metodologiska approach har tagit utgångspunkt i policy- och organisationsetnografiska forskningsmetoder (Hannertz 2003, Shore et al. 2011, Garsten & Nykvist 2013). Vi har genomfört tre sammanlänkade forskningsaktiviteter: 1) observation av möten ramen för Uppsala klimatprotokoll, 2) intervjuer med deltagande aktörer med fokus på civilsamhällesorganisationernas engagemang, 3) studier av dokumentation från klimatprotokollets verksamhet. Merparten av den empiriska datainsamlingen ägde rum 2022–2023, med kompletterande materialinsamling 2025. Totalt har vi observerat 12 möten och genomfört 30 intervjuer med representanter för olika intressenter: 15 från civilsamhället, 4 från protokollsekretariatet, 4 från Uppsala kommun, 5 från näringslivet och 3 från andra offentliga organisationer. Intervju-transkript, observationsanteckningar och insamlade dokument har bearbetats gemensamt i ett datahanteringsprogram för kvalitativ forskning (Nvivo). Analysprocessen har varit ett kreativt arbete som delvis påverkats av vår teoretiska förförståelse, men som främst styrts av de huvudteman som uppfattats som framträdande i det empiriska materialet.

Som komplement till den etnografiska ansatsen har vi genomfört två workshops med civilsamhällets företrädare aktiva inom den studerade samverkansplattformen. Det första passet utgick från en presentation av forskargruppens observationer och slutsatser vilket följdes av en diskussion om hur plattformen fungerar idag. Det påföljande passet inleddes med att definiera deltagarnas vision om hur de önskade att deras deltagande i samverkan skulle fungera framöver och utifrån det genomfördes en back – castingövning med syfte att identifiera idéer om hur civilsamhällesorganisationerna kan arbeta gemensamt för att nå närmare den identifierade målbilden. Vårt arbete har också influerats av att vi fått möjlighet att presentera och få feedback kring delar av våra preliminära resultat vid ett pass under MUCF:s kunskapskonferens i Stockholm 2022.

Referenser

- Bherer, Laurence, et al. (2016). The promise for democratic deepening: The effects of participatory processes in the interaction between civil society and local governments. "Journal of Civil Society" 12.3 (2016): 344–363.
- Berglund, O., & Bailey, D. J. (2023). Whose system, what change? A critical political economy approach to the UK climate movement. "Environmental Politics, 32"(6), 1012–1032.
- Buzogány, A., & Scherhauser, P. (2022). Framing different energy futures? Comparing Fridays for future and extinction rebellion in Germany. "Futures", 137, 102904.
- Buzogány, A., & Scherhauser, P. (2023). The new climate movement: Organization, strategy, and consequences. "In Routledge handbook of environmental policy" (pp. 358–380). Routledge.
- Colli, F. (2024). The Old and the Young: Configurational Niches Amongst Dutch Climate Civil Society Organisations. VOLUNTAS: "International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations", 35(2), 303–314.
- Davies, J. S. (2009). The limits of joined-up government: Towards a political analysis. "Public administration, 87"(1), 80–96
- Della Porta, D., & Portos, M. (2023). Rich kids of Europe? Social basis and strategic choices in the climate activism of Fridays for Future. "Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica, 53"(1), 24–49.
- Fortier, J. (2025). Unraveling the Radical Flank Effect: The Role of Moderate Organizations in the Face of Radical Flank Violence. "Terrorism and Political Violence", 1–19.
- Frantzeskaki, N., Dumitru, A., Angelovski, I., Avelino, F., Bach, M., Best, B., Binder, C., Barnes, J., Carrus, G., & Egermann, M. (2016). Elucidating the changing roles of civil society in urban sustainability transitions. "Current Opinion in Environmental Sustainability, 22", 41–50.
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. "Public Administration Review, 66", 66–75
- Garsten, C., & Nyqvist, A. (2013). "Organisational anthropology: doing ethnography in and among complex organisations". Pluto Press.
- Gazley, B., & Prakash, A. (2023). Climate change and the voluntary sector: An introduction. "Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 52"(4), 845–870.
- Goodman, J. (2022). Social movements and climate change: "Climatizing" society from within. "Oxford Research Encyclopedia of Climate Science".

Haines, H. H. (2013). Radical flank effects. "The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements".

Hannerz, U. (2003). Being there... and there... and there! Reflections on multi-site ethnography. "Ethnography, 4"(2), 201–216.

Hertting N. (2009). Neighborhood network governance, ethnic organization, and the prospects for political integration. "Journal of Housing and the Built Environment". 2009 1;24(2):127–45.

Kagan, J. A., & Bromley, P. (2024). Advancing Global Social Change: Systems Approaches to the Role of Nonprofits in Climate Policy. "Nonprofit Policy Forum", 15(4): 269–286.

Kagan, J. A., & Dodge, J. (2023). The third sector and climate change: A literature review and agenda for future research and action. "Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 52"(4), 871–891.

Köhler J, Geels FW, Kern F, Markard J, Onsongo E, Wieczorek A, et al. (2019). An agenda for sustainability transitions research: State of the art and future directions. "Environ Innov Soc Transit". 2019 1;31:1–32.

Lee, C. W., McQuarrie, M., & Walker, E. T. (Eds.). (2020). Democratizing inequalities: "Dilemmas of the new public participation". New York University Press.

Luhtakallio, E., Ylä-Anttila, T., & Lounela, A. (2022). How do civil society organizations influence climate change politics? Evidence from India, Indonesia, and Finland. "Journal of Civil Society, 18"(4), 410–432.

Noth, F., & Tonzer, L. (2022). Understanding climate activism: Who participates in climate marches such as "Fridays for Future" and what can we learn from it? "Energy Research & Social Science, 84", 102360.

Parks, L., Della Porta, D., & Portos, M. (2023). Environmental and climate activism and advocacy in the EU. In "Handbook on European Union climate change policy and politics" (pp. 98–112). Edward Elgar Publishing.

Shore, C., Però, D., & Wright, S. (2011). Policy worlds: "Anthropology and the analysis of contemporary power". Berghan Books.

Simpson, B., Willer, R., & Feinberg, M. (2022). Radical flanks of social movements can increase support for moderate factions. "PNAS nexus, 1"(3), pgac110.

Smiles, T., & Edwards, G. A. (2021). How does Extinction Rebellion engage with climate justice? A case study of XR Norwich. "Local Environment, 26"(12), 1445–1460.

Smith, K. M. (2004). Who's Suing Whom: A Comparison of Government and Citizen Suit Environmental Enforcement Actions Brought under EPA-Administered Statutes, 1995–2000. "Colum. J. Envtl. L., 29", 359.

Stammen, L., & Meissner, M. (2024). Social movements' transformative climate change communication: extinction rebellion's activism. "Social movement studies, 23"(1), 19–38.

Stoczkiewicz, M. (2023). The role of the courts in EU climate policy. In "Handbook on European Union Climate Change Policy and Politics" (pp. 129–142). Edward Elgar Publishing.

Wright, E. O. (2020). "Envisioning real utopias". Verso Books.